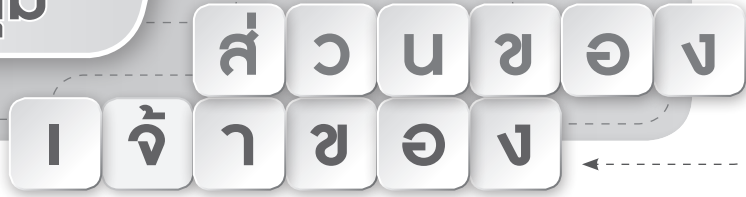

การวางแผน

และ ควบคุม

ดร. ศิลปพร ศรีจันทร์*

“ส่วนของผู้ถือหุ้น” (Owners’ Equity) หรืออาจเรียกว่า “ส่วนของผู้ถือหุ้น” (Shareholders’ Equity) เป็นส่วนได้เสียคงเหลือในสินทรัพย์ หลังจากหักหนี้สินทั้งสิ้นออกแล้ว ส่วนของผู้ถือหุ้นเป็นองค์ประกอบหนึ่งของงบการเงินที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการวัดฐานะการเงิน ”

หลักการพื้นฐานทางบัญชีในการจัดประเภทส่วนของผู้ถือหุ้นมีลักษณะแตกต่างกันตามประเภทของการดำเนินธุรกิจ ตัวอย่างบัญชีในส่วนของผู้ถือหุ้น เช่น ทุนเรือนหุ้น ส่วนเกินทุน กำไรสะสม เป็นต้น บทความนี้อธิบายถึงการวางแผนและควบคุมส่วนของผู้ถือหุ้นซึ่งรวมถึงการวางแผนและการบริหารโครงสร้างของเงินทุนต้นทุนของเงินทุน และนโยบายเงินปันผล

ส่วนของผู้ถือหุ้นกิจการแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) **กิจการเจ้าของคนเดียว** ส่วนของผู้ถือหุ้นกิจการประกอบด้วย บัญชีทุน กำไร

หรือขาดทุนสุทธิ และเงินใช้ส่วนตัว

2) **ห้างหุ้นส่วน** ส่วนของผู้ถือหุ้นกิจการเรียกว่า “ส่วนของผู้เป็นหุ้นส่วน” (Partners’ Equity) ซึ่งหมายถึง ลิขสิทธิ์ของห้างหุ้นส่วนหักด้วยหนี้สิน ส่วนของผู้เป็นหุ้นส่วนประกอบด้วยบัญชีทุน และบัญชีกระแสทุนของผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคน

3) **บริษัทจำกัด** ส่วนของผู้ถือหุ้นกิจการเรียกว่า “ส่วนของผู้ถือหุ้น” (Shareholders’ Equity) เป็นผลรวมของทุนจดทะเบียนตามกฎหมายของบริษัทที่แสดงอยู่ในรูปชนิดของหุ้นจำนวนและมูลค่าหุ้น ส่วนเกินมูลค่าหุ้นหรือส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้น และกำไรสะสม

* สสพากรสารัน ปีที่ 69 ฉบับที่ 4 เมษายน 2565

* ภาควิชาการบัญชี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภาควิชาการบัญชีและเทคโนโลยีทางบัญชี สาขาวิชาบัญชี

บทบาทหน้าที่การวางแผน และควบคุมส่วนของเจ้าของ

บทบาทของนักบัญชีที่เกี่ยวข้องกับบัญชี ส่วนของเจ้าของ คือ การให้ข้อมูลสำหรับการบริหารที่เกี่ยวข้องกับส่วนของเจ้าของ การวิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะ เพื่อก่อให้เกิด การเพิ่มมูลค่าของส่วนของเจ้าของ หน้าที่ของ นักบัญชีที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

1) บันทึกบัญชีส่วนของเจ้าของอยู่ภายใต้ ขอบเขตของหลักการบัญชี รวมถึงการจัด ประเภทรายการบัญชีในส่วนของเจ้าของให้ ถูกต้อง

2) จัดทำรายงานสถานะและการเปลี่ยนแปลง ในส่วนของผู้ถือหุ้นของกิจการ เช่น งบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของเจ้าของ งบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ เป็นต้น

3) วิเคราะห์ราคาตลาดของหุ้น และ พิจารณาแนวโน้มของกำไรต่อหุ้น

4) จัดทำข้อมูลที่จำเป็นแก่ผู้บริหารเพื่อ ประโยชน์ในการบริหารงานและการตัดสินใจ เกี่ยวกับนโยบายทางการเงิน โดยข้อมูลที่ เกี่ยวข้องกับส่วนของเจ้าของ เช่น นโยบาย การจ่ายเงินปันผล เงินปันผล การซื้อหุ้นคืน โครงสร้างเงินทุน กำไรต่อหุ้น ต้นทุนของ เงินทุน ราคาตลาดของหุ้น อัตราผลตอบแทน

ของการลงทุน มูลค่าตามบัญชีต่อหุ้น กำไร ต่อหุ้น อัตราเงินปันผลต่อกำไร ความสัมพันธ์ ระหว่างหนี้สินระยะยาวกับผู้ถือหุ้น

5) ควบคุมให้การบันทึกบัญชีทุนเรือนหุ้น แสดงถูกต้องตรงตามที่ได้รับอนุมัติโดยที่ประชุม ผู้ถือหุ้น

6) กำหนดให้กิจการได้ปฏิบัติตามเงื่อนไข ข้อจำกัด ข้อกำหนด และอื่นๆ เกี่ยวกับทุน กำไรสะสม และการจ่ายเงินปันผล

7) การบันทึกรายการ และเปิดเผย ข้อมูลในส่วนของเจ้าของ เช่น ข้อมูลที่เปิดเผย ในรายงานประจำปี รายงานเพื่อการบริหาร เป็นต้น

8) การวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ แหล่งเงินทุนว่าควรจัดการโครงสร้างเงินทุน ของกิจการด้วยวิธีการใดจึงเหมาะสมมากที่สุด (ระหว่างการเพิ่มทุนในรูปแบบของหนี้สิน หรือ การเพิ่มทุนโดยการเพิ่มส่วนของผู้ถือหุ้น)

ต้นทุนของเงินทุน

โดยทั่วไป เป้าหมายหลักของการดำเนิน ธุรกิจ คือ การมุ่งสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผู้ถือหุ้น ที่มีส่วนร่วมลงทุนกับกิจการ โดยคาดหวังที่จะ ได้ผลตอบแทนสูงกว่าต้นทุนของเงินทุน (Cost of Capital)

เพื่อให้ธุรกิจบรรลุเป้าหมายในการบริหารงาน กิจการจะต้องมีการจัดการที่ดีในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน การผลิต การตลาด การบัญชี บุคลากร และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะในด้านการเงิน ผู้บริหารจะต้องตัดสินใจว่าควรจัดหาเงินทุนมาจากแหล่งใด และจัดหาด้วยสัดส่วนเท่าใด จึงจะทำให้ต้นทุนของเงินทุนต่ำที่สุด ในขณะที่เดียวกันต้องไม่เกิดความเสี่ยงภัยทางการเงิน (Financial Risk) มากจนเกินไป

ต้นทุนของเงินทุน คือ อัตราผลตอบแทนขั้นต่ำสุดที่กิจการต้องการจากการลงทุนในโครงการใหม่ ซึ่งทำให้ยังคงรักษามูลค่าของกิจการไว้ได้ดั้งเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ต้นทุนของเงินทุนนี้จะใช้เป็นอัตราส่วนลด (Discount Rate) เพื่อเปรียบเทียบในการตัดสินใจจัดหาแหล่งเงินทุนต่างๆ

ในการกำหนดต้นทุนของเงินทุน ผู้บริหารจะต้องเข้าใจองค์ประกอบของเงินทุน (Capital Components) แต่ละประเภทดังนี้

ต้นทุนของหนี้สิน (Cost of Debt) หนี้สินเป็นภาระผูกพันของกิจการที่จะต้องชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ยให้แก่เจ้าหนี้ โดยต้นทุนของหนี้สิน คือ ต้นทุนที่ธุรกิจต้องจ่ายให้แก่เจ้าของเงินทุน เพื่อการใช้ประโยชน์จากเงินทุน

จึงอยู่ในรูปแบบของอัตราดอกเบี้ยจ่าย

ต้นทุนของหุ้นบุริมสิทธิ (Cost of Preferred Stock) หุ้นบุริมสิทธิเป็นตราสารที่ผู้ถือมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการ ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิจะได้รับผลตอบแทนในรูปแบบของเงินปันผลในอัตราที่แน่นอนก่อนผู้ถือหุ้นอื่น และมีสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินของบริษัทก่อนผู้ถือหุ้นสามัญแต่หลังเจ้าหนี้ โดยต้นทุนของหุ้นบุริมสิทธิ คือ เงินปันผลที่บริษัทผู้ออกหุ้นบุริมสิทธิต้องจ่ายแก่ผู้ถือหุ้น จึงอยู่ในรูปแบบอัตราเงินปันผลจ่าย

ต้นทุนของหุ้นสามัญ (Cost of Common Stock) หุ้นสามัญ คือ ตราสารที่แสดงความเป็นเจ้าของกิจการ โดยผู้ถือหุ้นสามัญมีสิทธิเรียกร้องต่อบริษัทเป็นรายสุดท้าย หลังจากเจ้าหนี้และผู้ถือหุ้นประเภทอื่น ผลตอบแทนที่ผู้ถือหุ้นสามัญได้รับอยู่ในรูปเงินปันผล เฉพาะกรณีที่มีการประกาศจ่ายเงินปันผล ซึ่งได้มาจากกำไรจากการประกอบกิจการ ต้นทุนของหุ้นสามัญ คือ อัตราผลตอบแทนที่ผู้ถือหุ้นต้องการจากการลงทุนในหุ้นของธุรกิจ

ในการวางแผนเกี่ยวกับโครงสร้างของเงินทุน ผู้บริหารควรศึกษาถึงต้นทุนของแหล่งเงินทุน รวมทั้งเงื่อนไขหรือข้อตกลงอื่นๆ ของแหล่งเงินทุน เนื่องจากแหล่งเงินทุนที่มีต้นทุน

ต่ำอาจมีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดมาก

เงินปันผล

นโยบายเงินปันผลมีผลกระทบโดยตรงต่อแหล่งเงินทุนจากเจ้าของ และนโยบายการเงินของกิจการเนื่องจากเป็นการกำหนดเกณฑ์การจัดสรรกำไรที่ทำมาหาได้ในแต่ละปีจ่ายให้กับผู้ถือหุ้น ข้อควรพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับนโยบายเงินปันผลเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการส่วนของผู้ถือหุ้น มีดังนี้

- การจ่ายเงินปันผลเป็นการลดลงของส่วนของผู้ถือหุ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อส่วนของผู้ถือหุ้นสามัญ (Long-term Debt to Equity Ratio)

- ผลกระทบของนโยบายเงินปันผลต่ออัตราผลตอบแทนที่ผู้ถือหุ้นต้องการ

- การคำนึงถึงความสามารถในการกักเก็บเงินของกิจการ เนื่องจากหากกิจการมีความสามารถในการกักเก็บสูง ทำให้กิจการไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเก็บรักษาเงินสดไว้มาก ดังนั้นกิจการจึงมีความสามารถในการจ่ายปันผลได้สูง

นโยบายเงินปันผล

นโยบายของกิจการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเงินปันผล มีดังนี้

1) การจ่ายหรือไม่จ่ายเงินปันผล

นักลงทุนที่ลงทุนในส่วนของผู้ถือหุ้นจะมุ่งหวัง

กำไรของบริษัทที่ลงทุนซึ่งอยู่ใน 2 รูปแบบ คือ (1) เงินปันผล และ (2) ส่วนเกินจากราคาซื้อขายหุ้นเมื่อขายหุ้นออกไป ผู้บริหารการเงินจึงมีหน้าที่ที่จะต้องพิจารณานโยบายเงินปันผลให้มีความเหมาะสม เพื่อเป็นการดึงดูดนักลงทุนให้ลงทุนในส่วนของผู้ถือหุ้นของบริษัท กิจการบางแห่งอาจมีนโยบายไม่จ่ายเงินปันผลเนื่องจากกิจการจะนำผลกำไรไปลงทุนเพื่อให้ได้ผลตอบแทนเพิ่มขึ้น ในกรณีนี้ผู้ถือหุ้นบางคนอาจไม่พอใจ ในขณะที่ผู้ถือหุ้นบางคนอาจไม่สนใจว่ากิจการจะจ่ายเงินปันผลหรือไม่ เนื่องจากราคาตลาดของหุ้นเพิ่มสูงขึ้น ถึงแม้ไม่มีการจ่ายปันผลก็ตาม ทั้งนี้ การกำหนดนโยบายเงินปันผลว่าจะมีการจ่ายหรือไม่จ่ายเงินปันผลนั้น กิจการจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ได้แก่ นโยบายการบริหารราคาตลาดของหุ้น ความคล่องตัวทางการเงิน ความสามารถในการกักเก็บ ความคาดหวังของผู้ถือหุ้น และผลกำไรของกิจการ

2) แบบแผนของการจ่ายปันผล

ผู้บริหารมีหน้าที่ตัดสินใจเลือกแบบแผนของการจ่ายปันผลแบบใดแบบหนึ่ง เช่น จ่ายเป็นจำนวนคงที่ หรือจ่ายเท่ากันทุกครั้ง จ่ายปันผลขั้นต่ำจำนวนหนึ่งบวกด้วยเงินปันผลส่วนเพิ่มพิเศษ จ่ายปันผลทุกปี แต่อัตราที่จ่ายไม่

แน่นอน จ่ายปันผลไม่แน่นอน ซึ่งอาจจ่ายบ้าง ไม่จ่ายบ้าง และจำนวนที่จ่ายก็ไม่แน่นอน

อัตราส่วนทางการเงินที่ใช้ในการวางแผนและควบคุมการจ่ายปันผล

อัตราส่วนทางการเงินที่ใช้ในการวางแผนและควบคุมการจ่ายปันผล เช่น

1) **อัตราส่วนเงินปันผลต่อกำไร** (Payout Ratio) อัตราส่วนนี้คำนวณได้จากการหารเงินสดปันผลที่จ่ายให้หุ้นสามัญด้วยกำไรสุทธิ (ส่วนที่เป็นของหุ้นสามัญ)

2) **อัตราเงินปันผลต่อราคาหุ้น** (Yield on Common Stock) อัตราส่วนนี้คำนวณโดยหารเงินปันผลต่อหุ้นด้วยราคาตลาดครั้งล่าสุดของหุ้นสามัญ

3) **อัตราเงินปันผลต่อส่วนของผู้ถือหุ้น** (Dividend Payment Ratio) อัตราส่วนนี้คำนวณโดยหารเงินปันผลที่จ่ายให้ผู้ถือหุ้นสามัญรายปีด้วยส่วนของผู้ถือหุ้นสามัญ (ตามมูลค่าทางบัญชี)

การบริหารโครงสร้างของเงินทุน

หน้าที่ของผู้บริหารในการบริหารโครงสร้างของเงินทุน ได้แก่ การวางแผนจัดการ และควบคุม โดยหาแหล่งเงินทุนที่

เหมาะสม รวมทั้งควบคุมสัดส่วนของแหล่งเงินทุนที่ใช้ (หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น)

อัตราส่วนที่อาจนำมาใช้ในการควบคุมสัดส่วนของโครงสร้างเงินทุน เช่น

อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราส่วนนี้คำนวณโดยเปรียบเทียบหนี้สินระยะยาวกับส่วนของผู้ถือหุ้น

อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อเงินทุนทั้งสิ้น อัตราส่วนนี้คำนวณโดยเปรียบเทียบหนี้สินระยะยาวกับเงินทุนทั้งสิ้น (หนี้สินระยะยาวรวมกับส่วนของผู้ถือหุ้น)

การวางแผนส่วนของผู้ถือหุ้นในระยะยาว

ผู้บริหารทางการเงินวางแผนเกี่ยวกับโครงสร้างของเงินทุน โดยวางแผนความต้องการเงินทุนในระยะยาว โครงสร้างของเงินทุนอาจแตกต่างกันไปตามนโยบายของแต่ละบริษัท ธุรกิจที่มีโครงสร้างของเงินทุนประกอบด้วยเงินทุนจากส่วนผู้ถือหุ้นเป็นส่วนใหญ่ ย่อมจะมีความเสี่ยงทางการเงินต่ำกว่าธุรกิจที่มีเงินทุนส่วนใหญ่มาจากหนี้สิน

ข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับการวางแผนโครงสร้างของเงินทุนระยะยาว มีดังนี้

1) ผู้บริหารทางการเงินมีหน้าที่ในการกำหนดโครงสร้างของเงินทุนระยะยาว ซึ่งโครงสร้างของเงินทุนระยะยาวดังกล่าวจะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บริหารและคณะกรรมการบริหาร (Board of Directors)

2) ผู้บริหารทางการเงินจะกำหนดจำนวนเงินทุนที่ต้องการของกิจการ โดยการประมาณการจำนวนเงินที่ต้องการใช้ต่อไป

3) เมื่อมีการวางแผนถึงความต้องการเงินทุนในระยะยาวแล้ว ผู้บริหารทางการเงินจะกำหนดแหล่งเงินทุนที่เหมาะสม รวมทั้งกำหนดสัดส่วนของแหล่งเงินทุนที่ใช้ กล่าวคือ การกำหนดสัดส่วนโครงสร้างของเงินทุนระหว่างหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้นให้มีความ

เหมาะสม รวมทั้งการคำนึงถึงต้นทุนของเงินทุนของหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้นด้วย

4) สำหรับการวางแผนงบประมาณประจำปี กิจการจะกำหนดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับแผนของโครงสร้างเงินทุนระยะยาว เพื่อให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนงานที่กิจการกำหนดไว้

สรุป

ส่วนของผู้ถือหุ้นเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่ง นักบัญชีสามารถช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจ โดยนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับอัตราผลตอบแทนของการลงทุน นโยบายเงินปันผล และต้นทุนของเงินทุน

